

📍 Liberty Fabay Otel, Fethiye

📅 8 Kasım 2024

MUĞLA SUALTI

DALIŞ TURİZMİ ÇALIŞTAYI
SONUÇ RAPORU

📷 Tahsin Ceylan

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

#YEREL
HALKININ
HAMLESİ

SUNUŞ

“Muğla Sualtı Dalış Turizmi Çalıştayı”, ilimizde bir ilk olma özelliği taşıyarak, sualtı turizmi alanında gelecekte atılacak adımlar için önemli bir rehber niteliği taşımaktadır. Çalıştayı amacı, Muğla'da dalış turizminin çekiciliğini artırmak, bu alandaki geleceği şekillendirecek stratejileri belirlemek ve mevcut sorunlara yönelik çözüm yolları geliştirmektir. Ülkemizin sualtı zenginlikleri, bizlere hem tarihi mirası koruma hem de turizmin çeşitlenmesi adına büyük fırsatlar sunmaktadır.

Muğla; çeşitli turizm türlerine uygun coğrafi özelliklere sahip olup, sualtı dalış turizmi için de olağanüstü fırsatlar sunmaktadır. Bodrum'dan Fethiye'ye, Marmaris'ten Datça'ya kadar uzanan bu kıyılar, zengin biyolojik çeşitliliği ve tarihî sualtı kalıntılarıyla dalış meraklıları için adeta bir hazine niteliğindedir. Bodrum'daki Sualtı Arkeoloji Müzesi, bu mirası gözler önüne sererken, bölgenin kültürel değerlerini daha da anlamlı kılmaktadır.

Bu çalıştay ile eşsiz sualtı mirasımızı daha iyi tanımak, korumak ve dünya çapında tanıtmak adına önemli bir adım atılmaktadır. Muğla, tarih ve doğanın iç içe geçtiği, sualtı yaşamının en güzel örneklerini barındıran yeryüzü cennetidir.

Turizmin çeşitlendirilmesi ve alternatif turizm türlerinin geliştirilmesine yönelik stratejik planlara uyumlu bir şekilde, sualtı dalış turizmini hem ulusal hem de uluslararası düzeyde güçlendirmek için yapılan çalışmalara katkı sağlamaktadır. Bu çalışmalar, dalış turizminin bölgedeki cazibesini artırmanın yanı sıra sürdürülebilir bir şekilde gelişmesine olanak sağlayacaktır.

Muğla Valiliği koordinasyonunda Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Güney Ege Kalkınma Ajansı ve Muğla İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü iş birliğiyle gerçekleştirilen çalıştayı sonuçları, dalış turizminin geleceğini güçlendirecek ve bölgedeki sorunlara çözüm üretme yolunda önemli bir adım olacaktır.

Muğla Valisi
Dr. İdris AKBIYIK

İçindekiler

A) ÇALIŞTAY KAPSAMI	1
B) MODERATÖR ÖZETİ	2
1. SUALTI DALIŞ TURİZMİ ÇEVRE, ALTYAPI VE YASAL DÜZENLEMELER	3
1.1. YASAL DÜZENLEMELER	3
• Yönetmelik Değişiklikleri ve Standardizasyon İhtiyacı	3
• Federasyonların Rolü ve Oy Hakkı	3
• Koruma Alanları ve Teknik Düzenlemeler	4
• Teknik Dalış Mevzuatı ve Uzmanlık Düzeyi	4
• Dalış Faaliyetlerinin Desteklenmesi	4
1.2. DALIŞ MERKEZLERİ İLE SPOR KULÜPLERİNİN HUKUKSAL DURUMU	5
• Federasyon ve Bakanlık İlişkisi	5
• Uluslararası Sertifikasyon ve Standartlar	5
• Yerel Dalış Dernekleri	5
• Sportif ve Ticari Dalış Ayrımı	5
• Dalış ve Çevresel Koruma	5
• Dalış Sektörü Temsil Örgütlenmesi	5
1.3. DENİZ ZEMİNİNİN KORUNMASI	6
• Tonoz ve Şamandıra Sistemleri	6
• Hayalet Ağlarla Mücadele	6
• Ekosistemin Korunması ve Yapay Resifler	6
• Denetim ve Bilgilendirme	6
• Farklı Ülke Örneklerinin İncelenmesi	6
1.4. ÇEVRE KORUNMASINDA EĞİTİMİN VE DENETİM	7
• Eğitim Programlarının Artırılması	7
• Sürdürülebilir Dalış Eğitimleri	7
• Denetim Sistemleri	7
• İşbirlikleri ve Farkındalık	7
1.5. HİPERBARİKLER	8
• Hiperbariklerin Yaygınlaştırılması	8
• Eğitim ve Sertifikasyon	8
• Acil Çağrı ve Koordinasyon	8
• Basınç Odaları ve Uzmanlık	8
• Lojistik Destek ve Finansman	8
1.6. TEKNE BAĞLAMA ÜCRETLERİ, İSKELE VE DEMİRLEME	9
• Tekne Standartları ve Dalış Teknesi Tanımı	9
• İskele ve Demirleme Sorunları	9
• Trafik ve Denetim	9

• Tekne Bağlama Ücretlerinin Azaltılması	9
• Koordinasyon ve Yönetim	9
1.7. DENİZ KİRLİLİĞİ	10
• Temizlik Etkinlikleri ve Bilinçlendirme	10
• Arıtma Tesisleri ve Teknelerin Atık Yönetimi	10
• Eğitim ve Bilgilendirme	10
• Yapay Resifler ve Tonoz Sistemleri	10
• İzleme ve Teknoloji Kullanımı	10
1.8. SUALTI ARKEOLOJİSİNDEKİ ALANLARIN KORUNMASI	11
• Arkeolojik Alanların Korunarak Dalışa Açılması	11
• Koruma Teknikleri ve İzleme	11
• Tanıtım ve Hikaye Anlatımı	11
• Dalış Noktalarının Belirlenmesi ve Yönetimi	11
1.9. BİYOÇEŞİTLİLİĞİN VE HASSAS EKOSİSTEMLERİN KORUNMASI	12
• Deniz Çayırılarının Korunması ve Şamandıralama	12
• Yapay Resifler ve Ekolojik Denge	12
• İstilacı Türlerle Mücadele	12
• Ekosistem İzleme ve Koruma Teknolojileri	12
• Deniz Kirliliği ve Eğitim	13
1.10. MESLEKİ TANIMLARIN YAPILMASI	14
• Dalış Eğitmeni ve Diğer Mesleklerin Tanımlanması	14
• NACE Kodlarının Güncellenmesi	14
• Federasyon ve Yönetmelik Uyumu	14
• Ticari ve Rekreatif Dalış Ayrımı	14
1.11. ENDÜSTRİYEL BALIKÇILIK, KIYI BALIKÇILIĞI, AMATÖR BALIKÇILIĞI VE DALIŞ İŞLETMELERİ DENETİM VE EĞİTİMLERİ	15
• Endüstriyel Balıkçılığın Zararı ve Yapay Resifler	15
• Amatör ve Kıyı Balıkçılığı	15
• Eğitim ve Denetim Eksikliği	15
• Hayalet Ağlar ve Çevresel Temizlik	15
• Dalış ve Balıkçılık Alanlarının Ayrılması	15
1.12. GELEN YABANCI YAT TURİSTLERİNE GÜMRÜK DENETİMLERİ	16
• Gümrük Denetimlerinin Sıkılaştırılması	16
• Yasal Düzenlemeler ve Prosedürler	16
• Sektör İşbirliği	16
• Teknolojik Destek	16
• Farkındalık ve Eğitim	16

2.	SUALTI DALIŞ TURİZMİ TANITIM VE PAZARLAMA STRATEJİLERİ	17
2.1.	DALIŞ TURİZMİ HEDEF PAZARI	17
	• Hedef Kitlenin Tanımlanması	17
	• Öğrenci Kulüplerinin Desteklenmesi	17
	• Tanıtım ve Pazarlama Stratejileri	17
	• Çekicilik Unsurları ve Ürün Çeşitlendirme	17
	• Destek ve İş Birlikleri	17
2.2.	DALIŞ SEKTÖRÜNÜN PAZARLANMASI	18
	• Dalış Eğitimleri ve Teknik Dalış	18
	• Fiyatlandırma ve Sezon Stratejileri	18
	• Dijital Platformlar ve Tanıtım	18
	• Uluslararası Fuarlar ve İşbirlikleri	18
	• Yenilikçi Ürünler ve Hizmetler	18
	• Yerel İşbirlikleri ve Eğitim	18
2.3.	DİJİTAL MECRADA TANITIM	19
	• TGA'nın Rolü ve Tanıtım Stratejileri	19
	• Sosyal Medya ve Ünlülerle İşbirliği	19
	• Dalış Noktalarının Görselleştirilmesi	19
	• Festival ve Etkinliklerle Tanıtım	19
	• Sanat ve İnteraktif Tanıtım	19
2.4.	PAKET TURLAR	20
	• Uluslararası İş Birliği ve Destek	20
	• Uluslararası Standartlar ve Güvenlik	20
	• Otel Entegrasyonu ve Satış Stratejileri	20
	• Pazarlama ve Tanıtım	20
	• Ürün Çeşitlendirme ve Hedef Kitle	20
2.5.	DALIŞ ÇEKİCİLİK UNSURLARININ BULUNDUĞU BİR İNTERNET SİTESİNİN OLUŞTURULMASI	21
	• Dalış Noktalarının Görselleştirilmesi	21
	• Ulusal ve Uluslararası Tanıtım	21
	• Özel Çekicilik Alanlarının Öne Çıkarılması	21
	• Envanter Oluşturulması	21
2.6.	DALIŞ ALANLARININ CAZİBESİNİN ARTIRILMASI	22
	• Yapay Resiflerin Artırılması	22
	• Spesifik Ürünler ve Deneyimler	22
	• Bilimsel Araştırma ve Yer Seçimi	22
2.7.	ULUSLARARASI POPÜLER DALIŞ NOKTALARINDA TÜRKİYE'NİN ADINA YER VERİLMESİ	23
	• Bölgesel Tanıtım ve Tanıtıcı İçerikler	23
	• Yurtdışı Acentelerle İş Birlikleri	23

• Dalış Okulu İşletmeleri ile İş Birliği	23
• Fuarlarda ve Etkinliklerde Türkiye'nin Temsili	23
• Dijital Platformların Etkin Kullanımı	23
• Eğitim ve Sertifikasyon	23
2.8. AKDENİZ SUALTI EKOSİSTEMİ VE ARKEOLOJİK DALIŞ ALANLARININ TANITIMI	24
• Tanıtım ve Görsel İçerik Üretimi	24
• Pilot Alanların Belirlenmesi ve Yönetim Planları	24
• Arkeolojik Replikalar ve Koruma	24
• Sürdürülebilirlik ve Çevresel Koruma	24
• Yarışmalar ve Etkinlikler	24
2.9. DALIŞ TURİZMİNİ KAPSAYAN ETKİNLİK VEYA FESTİVAL DÜZENLENMESİ	25
• Sualtı Temalı Etkinlikler	25
• Dalışa Entegre Festivaller	25
• Sualtı Fotoğrafçılığı ve Eğitimler	25
• Sanal Gerçeklik ve Dijital Tanıtım	25
• Çevre Dostu Etkinlikler	25
3. SUALTI DALIŞ TURİZMİ YENİLİKÇİ UYGULAMALAR VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	26
3.1. KARBON YAKIT KULLANIMI VE TEKNELEİN ÇEVREYE VERDİĞİ ZARARLARIN AZALTILMASI	26
• Sürdürülebilir Enerji Kullanımı	26
• Atık Yönetimi ve Kirlilik Azaltma	26
• Denetim ve Standartlar	26
• Eğitim ve Bilinçlendirme	26
3.2. KATI ATIK VE MİKROPLASTİK KİRLİLİĞİNİN AZALTILMASI	27
• Hayalet Ağların Toplanması	27
• Eğitim ve Bilinçlendirme	27
• Bilimsel Araştırmalar ve Mikroplastik Kirliliği	27
• Slogan ve Bilgilendirme Kampanyaları	27
• Teknolojik Çözümler	27
• Atık Yönetimi ve Dalış Noktaları	27
3.3. STANDARDİZASYONUN SAĞLANMASI	28
• Uluslararası Standardizasyon ve Uyumu	28
• Yönetmeliklerin Güncellenmesi	28
• Belgelendirme ve Akreditasyon	28
• Denetim ve İzleme Sistemleri	28
• Eğitim ve Farkındalık	28
3.4. DALIŞ İŞLETMELERİNDE GİRİŞİMCİ YA DA YENİLİKÇİ TEKNOLOJİK UYGULAMALARA GEÇİLMESİ	29
• Dijitalleşme ve Yazılım Çözümleri	29

• VR ve Sanal Dalış Uygulamaları	29
• Akıllı Teknolojiler ve İzleme Sistemleri	29
• Kaynak ve Destek Sağlanması	29
• Envanter ve Teknoloji Yönetimi	29
3.5. DALIŞ TURİZMİ ÜRÜNLERİ İLE İLGİLİ ÜRÜN ÇEŞİTLİLİĞİNİN ARTIRILMASI	30
• Yeni Ürün Çeşitlilikleri	30
• Sürdürülebilirlik ve Doğa Temelli Ürünler	30
• Eğitim ve Uzmanlık Alanları	30
• Uluslararası Rekabet ve Tanıtım	30
• Ticari Dalış Modelleri	30
C) ÇALIŞTAYDA EMEĞİ GEÇENLER	31
D) ÇALIŞTAY GÖRÜNTÜLERİ	34

A) ÇALIŞTAY KAPSAMI

Sualtı dalış turizminin mevcut durumunun ortaya konması, bölgenin turizm potansiyelinin daha yukarılara taşınması, sualtı turizminin daha sürdürülebilir, daha güçlü ve daha geniş kitlelere hitap eden bir hale getirilmesi amacıyla; 8 Kasım 2024 Cuma günü "Muğla Sualtı Dalış Turizmi Çalıştayı" düzenlenmiştir.

Program, açılış konuşmaları ile başlamıştır:

- İlkyay TUGAY – Fethiye Deniz Ticaret Odası Başkanı
- Hüseyin TOPRAK – Muğla İl Kültür ve Turizm Müdürü
- Ümit GÜLYAĞI – Güney Ege Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri
- Dr. İdris AKBİYİK – Muğla Valisi

Çalıştay öncesi 5 konuşmacı tarafından tüm katılımcılara aşağıda yer alan konularda bilgilendirme sunumları yapılmıştır:

- Aşkın CAMBAZOĞLU – Dalış Turizmi ve Kültür Dalış Turizmine Doğru
- Serkan ÇELEN – Fethiye’de Dalış Turizmi, Potansiyel ve Zorluklar
- Ahmet DURMAZ – Rekreatif Dalış Aktivitesinin Marmaris, Datça Turizmindeki Yeri, Alınacak Tedbirler ile Gelişimi
- Asutay AKBAYIR – Global Dalış Endüstrisi, ISO Standartları ve Türkiye’nin Dalış Turizminin Dünya’daki Yeri
- Tahsin CEYLAN – Türkiye’de Dalış Turizminin Tanıtılmasında Öne Çıkan Kriterler

Sunumların ardından gerçekleştirilen çalıştay; 3 ana başlıkta, 8 ayrı masada yer alan toplam 90 kişinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Masa dağılımları; kamu, STK ve özel sektör temsilcilerinin birlikte yer alacağı şekilde planlanmıştır. Çalıştay masaları;

- 1- Sualtı Dalış Turizmi Çevre, Altyapı ve Yasal Düzenlemeler
- 2- Sualtı Dalış Turizmi Tanıtım ve Pazarlama Stratejileri
- 3- Sualtı Dalış Turizmi Yenilikçi Uygulamalar ve Sürdürülebilirlik

başlıkları altında oluşturulmuştur. Tüm masalar akademisyenlerden oluşan masa başkanları tarafından yönetilmiştir. Katılımcıların tüm konu ve sorular hakkında fikir beyan ettiği çalıştaya ilişkin bu rapor hazırlanmıştır. Raporun son hali; uzman görüş analizleri ile oluşturulmuştur.

Çalıştay sonrası, paydaşların katılımıyla, 10 Kasım 2024 günü sualtı dalışı yapılarak Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK’ü anma etkinliği düzenlenmiştir.

B) MODERATÖR ÖZETİ

Muğla Sualtı Dalış Turizmi Çalıştayı, bölgenin dalış turizmi potansiyelini artırmak, sürdürülebilir stratejiler geliştirmek ve mevcut sorunlara çözüm üretmek amacıyla düzenlenmiştir. Çalıştay kapsamında üç ana başlık altında çeşitli konu ve çözüm önerileri tartışılmıştır.

Çalıştayın ilk ana başlığı olan sualtı dalış turizmi çevre, altyapı ve yasal düzenlemeler kapsamında yasal düzenlemeler ve standartların oluşturulması, federasyonların rolü ve koruma alanlarının düzenlenmesi gibi konular ele alınmıştır. Dalış turizmi merkezleri ile dalış spor kulüplerinin hukuksal durumlarına ilişkin olarak sportif ve ticari dalış ayrımı yapılması için gerekli mevzuatsal düzenlemelerin yapılması ayrıca buna paralel olarak Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu ile ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi önerilmiştir. Deniz dibi flora ve faunasının korunmasına yönelik tonoz ve şamandıra sistemlerinin yaygınlaştırılması, hayalet ağlarla mücadele edilmesi ve yapay resif projelerinin hayata geçirilmesi öne çıkarılmıştır. Çevre korunmasında eğitim ve denetim süreçlerinin artırılması, sürdürülebilir dalış eğitimlerinin yaygınlaştırılması gerektiği belirtilmiştir. Hiperbariklerin yaygınlaştırılması, eğitim ve sertifikasyon süreçlerinin geliştirilmesi gibi acil durumlara yönelik öneriler sunulmuştur. Güvenli dalışın sağlanması için şamandıralandırma ve bu alanların balıkçılık dahil diğer faaliyetlerden arındırılması sağlanarak dalış alanlarının oluşturulması, tekne bağlama ücretleri, iskele ve demirleme sorunlarının çözümü için dalış teknelerine uygun standartların belirlenmesi ve iskele kapasitelerinin artırılması gerektiği ifade edilmiştir. Deniz kirliliği konusunda temizlik etkinlikleri, atık yönetimi ve eğitimlerin önemi vurgulanmıştır. Sualtı arkeolojisindeki alanların korunarak dalışa açılması ve bu alanların hikayelerle desteklenerek tanıtılması önerilmiştir. Biyoçeşitliliğin ve hassas ekosistemlerin korunması, deniz çayırının korunması ve istilacı türlerle mücadele gibi konular tartışılmıştır. Mesleki tanımların yapılması, dalış eğitmenliği gibi mesleklerin tanımlanması ve NACE kodlarının güncellenmesi gerekliliği ifade edilmiştir. Endüstriyel balıkçılığın zararlarının azaltılması, yapay resiflerin artırılması ve balıkçılık ile dalış alanlarının ayrılması önerilmiştir. Ayrıca, yabancı yat turistlerine yönelik sıkı gümrük denetimleriyle çevresel ve kültürel mirasın korunması gerektiği belirtilmiştir.

İkinci ana başlık olan sualtı dalış turizmi tanıtım ve pazarlama stratejileri kapsamında dalış turizmi için hedef kitlenin tanımlanması, üniversite kulüplerinin desteklenmesi ve ürün çeşitlendirme önerilmiştir. Dalış sektörünün pazarlanmasında fiyatlandırma, dijital platformlarda tanıtım ve uluslararası iş birliği stratejileri vurgulanmıştır. Dijital mecralarda tanıtım yapılması için sosyal medya ve ünlülerle iş birliği yapılarak dalış turizminin dijital platformlarda öne çıkarılması gerektiği ifade edilmiştir. Paket turlar oluşturulması, uluslararası iş birlikleri yapılması, otel entegrasyonu sağlanması ve uluslararası standartlarının uygulanması gerekliliği dile getirilmiştir. Dalış çekicilik unsurlarını içeren bir internet sitesi oluşturularak görsel içeriklerin öne çıkarılması önerilmiştir. Dalış alanlarının cazibesinin artırılması, yapay resiflerin artırılması ve özel dalış deneyimlerinin tanıtılması gerektiği belirtilmiştir. Uluslararası popüler dalış noktalarında Türkiye'nin tanıtımına yer verilmesi, yurtdışı acentelerle iş birliği yapılması ve tanıtıcı içeriklerin hazırlanması önerilmiştir. Akdeniz sualtı ekosistemi ve arkeolojik dalış alanlarının tanıtımına yönelik pilot alanların belirlenmesi ve görsel içerik üretimi vurgulanmıştır. Sualtı temalı festivaller ve fotoğraf yarışmaları gibi etkinliklerle tanıtım yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

Üçüncü ana başlık olan yenilikçi uygulamalar ve sürdürülebilirlik kapsamında karbon yakıt kullanımının azaltılması, sürdürülebilir enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması gerektiği belirtilmiştir. Katı atık ve mikroplastik kirliliğiyle mücadelede hayalet ağların temizlenmesi ve mikroplastik kirliliğinin önlenmesine yönelik çalışmaların önemi vurgulanmıştır. Standardizasyonun sağlanması, uluslararası standartlara uyum ve denetim süreçlerinin geliştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Teknolojik uygulamalara geçiş sürecinde dijitalleşme, VR uygulamaları ve çevresel izleme teknolojilerinin kullanımı teşvik edilmiştir. Ürün çeşitliliğinin artırılması için sürdürülebilirlik ve doğa temelli ürünlerin geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Bu özet, çalıştayda ele alınan tüm başlıkları ve önerileri bir araya getiren bir bakış sunmaktadır.

MUĞLA

SUALTI DALIŞ TURİZMİ ÇALIŞTAYI

1. SUALTI DALIŞ TURİZMİ ÇEVRE, ALTYAPI VE YASAL DÜZENLEMELER KOMİSYON RAPORU

1.1. YASAL DÜZENLEMELER

03/03/1990 tarihli ve 20450 sayılı "Türk Karasularında Sportif Amaçlarla Yapılacak Aletli Dalışlara İlişkin Yönetmelik" te günümüze kadar herhangi bir değişikliğe gidilmediği, ayrıca söz konusu Yönetmelik yerine uygulamada ikinci bir Yönetmelik olarak Turizm Amaçlı Sportif Faaliyet Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinin uygulanması sebebi ile bu çalıştay raporunda belirtilen görüşler de dikkate alınarak Türk Karasularında Sportif Amaçlarla Yapılacak Aletli Dalışlara İlişkin Yönetmelik'in yürürlükten kaldırılarak, mevcut yürürlükte olan Turizm Amaçlı Sportif Faaliyet Yönetmeliğinde yapılacak değişiklik ile Ticari Dalış Merkezlerinin belgelendirme ve faaliyetleri kapsamlı şekilde yeniden düzenleme yapılması gerekmektedir.

Söz konusu yasal düzenlemelerin paralelinde Türkiye Sualtı Sporları Federasyonunun (TSSF) mevcut kalkınma planlarında sualtı dalış turizmi ile ilgili konuların eklenmesinin, Federasyonda oy hakkı olmasının, yönetmeliğin güncel şartlara göre değişmesinin, sualtı sporları yönetmeliği ile Kültür ve Turizm Bakanlığının ilgili yönetmeliğinin çakışan maddelerinin gözden geçirilmesinin öneminden bahsedilmiştir. Uzmanlık düzeyinde olan dalış turistler için teknik dalış mevzuatının yapılması önerilmektedir.

• Yönetmelik Değişiklikleri ve Standardizasyon İhtiyacı:

1990 tarihli Türk Karasularında Sportif Amaçlarla Yapılacak Aletli Dalışlara İlişkin Yönetmelik in kadük olması sebebi ile yürürlükten kaldırılarak, mevcut Turizm Amaçlı Sportif Faaliyet Yönetmeliği ile sektörün günümüz koşullarında gelecek yıllardaki gelişim ve ihtiyaçları gözetilerek yeniden düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Ayrıca, Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu (TSSF)' ye ait Donanımlı Dalış Yönetmeliği ile bu yönetmeliğe ilişkin talimatın güncel şartlara ve Kültür ve Turizm Bakanlığının ilgili mevzuatlarına göre güncellenmesi dalış spor kulüpleri ile turizm amaçlı ticari dalış merkezlerinin faaliyetlerinin ayrıştırılması sağlanarak haksız rekabetin önlenmesi sağlanması önerilmektedir.

Dalış alanlarında, dalış güvenliğinin sağlanması amacıyla şamandıralandırılarak markalandırılması ve söz konusu alanın balıkçılık dahil diğer deniz faaliyetlerine kapatılmasına ilişkin yasal düzenlemeler önerilmiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Türkiye Sualtı Sporları Federasyonunun ilgili yönetmeliklerinin birbiri ile çakışan maddelerinin elden geçirilerek düzenlenmesi vurgulanmıştır.

• Federasyonların Rolü ve Oy Hakkı:

Türkiye Sualtı Sporları Federasyonunun Ana Statüsü gereği, spor kulüplerinin haricinde ilgili Ana Statüye bağlı faaliyet gösteren tek ticari faaliyet olan ticari dalış merkezlerinin oy hakkı bulunmaması sebebi ile temsil hakkının bulunmaması, ayrıca ilgili Federasyona ait Donanımlı Dalış Yönetmeliği ve Talimatında spor kulüpleri ile aynı yasal cezai işleme, belgelendirme ve denetleme v.b. eş hakların gözetilmesine ilişkin haksız

rekabeti yaratan koşulların yeniden düzenlenerek, uluslararası standardizasyona haiz uluslararası yetkili dalış kuruluşlarının belgelendirme ve denetim yetkilerinin sağlanarak sürece dahil edilmesi önerilmiştir.

- **Koruma Alanları ve Teknik Düzenlemeler:**

Özel çevre koruma alanlarında dalış faaliyetlerinin yapılabilmesi için alanların duyurulması ve belirlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Tersane Adası, Domuz Adası gibi yerlerin dalışa açılmasının önemi vurgulanmıştır.

- **Teknik Dalış Mevzuatı ve Uzmanlık Düzeyi:**

Uzmanlık düzeyindeki dalgıç turistler için teknik dalış mevzuatının oluşturulmasının önemi dile getirilmiştir.

- **Dalış Faaliyetlerinin Desteklenmesi:**

Dalış sektörünün turizm teşviklerinden faydalanabilmesi için ilgili mevzuatlarda düzenleme yapılması ayrıca Yurtdışı Fuar Tanıtım desteği verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

1.2. DALIŞ MERKEZLERİ İLE SPOR KULÜPLERİNİN HUKUKSAL DURUMU

Turistik ticari amaçlı dalışların, sportif dalış olarak tanımlanması ve Türkiye Sualtı Spor Federasyonu ile ilişkilendirilmesi de ayrı bir sorun olarak ifade edilmektedir. Dalışların sportif faaliyetler olarak tanımlanmasının yerine rekreasyonel turistik dalış olarak tanımlanması talep edilmektedir. Dalış merkezleri ile spor kulüplerinin uygulama ve hukuksal olarak birbirinden ayrılması, dalış merkezlerinin federasyon tarafından kontrol edilmemesi gerekmektedir. Gençlik ve Spor Bakanlığında ayrılıp, daha uygun bir bakanlık veya bir kurum tarafından kontrol edilmesi gerekmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı altında dalış turizmine yönelik bir birim tarafından kontrol edilebilir. Denetim ve bilirkişilik konusunda bakanlığın uygun göreceği kurumlar (Türkiye Sualtı Sporları Dalış Federasyonu ve Bakanlıkça Yetkilendirilmiş Uluslararası Yetkili Dalış Kuruluşları) görevlendirilebilir. Uluslararası sertifikasyon almış uluslararası dalış sistemlerinin Türkiye’de dalış merkezleri tarafından rahatça kullanılabilmesi sağlanabilir. Yerel olarak dalış dernekleri kurulabilir.

• Federasyon ve Bakanlık İlişkisi:

Dalış merkezleri tarafından genel olarak turistik dalış yaptırılmakta olup bu dalışların sportif faaliyet olarak değerlendirilmesi nedeniyle çeşitli zorluklar yaşanmaktadır. Gençlik ve Spor Bakanlığında federasyonların dalış merkezlerini denetlemesi yerine, Kültür ve Turizm Bakanlığı altında dalış turizmine yönelik bir birim kurulması gerektiği ifade edilmiştir.

• Uluslararası Sertifikasyon ve Standartlar:

Dalış merkezlerinin uluslararası dalış sistemlerini kullanmalarının önündeki engellerin kaldırılması ve uluslararası sertifikaların tanınırlığının artırılması gerektiği belirtilmiştir.

• Yerel Dalış Dernekleri:

Dalış sektörünü temsil eden yerel derneklerin kurulması ve bunların federasyonlar yerine bağımsız bir yapıda işletilmesinin faydalı olacağı ifade edilmiştir.

• Sportif ve Ticari Dalış Ayrımı:

Sportif faaliyetlere yönelik dalış federasyonu ile ticari turizm amacıyla faaliyet gösteren dalış merkezlerinin yönetmeliklerle net bir şekilde ayrılması gerektiği vurgulanmıştır.

• Dalış ve Çevresel Koruma:

Koruma altındaki bölgelerin denetimli olarak dalışa açılması ve bu konuda yönetmeliklerin uyumlaştırılması gerektiği dile getirilmiştir.

• Dalış Sektörü Temsil Örgütlenmesi:

Dalış sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin bir konsorsiyum, İMEAK Deniz Ticaret Odası veya TÜRSAB gibi bir kurumsal çatı altında birleştirilerek temsil edilmesi önerilmiştir.

1.3. DENİZ ZEMİNİNİN KORUNMASI

Belirli bağlama alanlarına demirlemeyi engellemek amacıyla tonoz veya alternatif sistemlerin sağlanması; demirlemenin yasaklanması ve aşağıya dokunmayan sistemlerin geliştirilmesi beklenmektedir. Mısır, bu konuda örnek verilmiştir. Hayalet ağlarla mücadele de bu kapsamda değerlendirilmiştir. Balıkçılık ve dalış turizminin aynı alanlarda yapılmaması gerekmektedir. Dalış noktalarının tonozlanması (her sene bakım ve onarımının yapılması, bunun için bir yönetim planı ve haritalandırılma yapılması) gerekmektedir. Bölgenin altyapısına uygun bir şekilde tonozlamaların yapılması gerekmektedir. Mümkün olduğu alanlarda mooring sistemi de getirilebilir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı koordinasyonunda bu plan yürütülebilir.

- Tonoz ve Şamandıra Sistemleri:

Çapa kullanımının engellenmesi için çağdaş tonoz sistemlerinin zorunlu hale getirilmesi önerilmiştir.

Göcek Körfezi gibi deniz çayırlarının yoğun olduğu bölgelerde MAPA şamandıra sistemleri gibi çevre dostu çözümlerin kullanılması önerilmiştir.

Tonoz uygulamalarının standartlaştırılması, yasal düzenlemelerle desteklenmesi ve bakım/onarım planlarının oluşturulması gerektiği belirtilmiştir.

- Hayalet Ağlarla Mücadele:

Hayalet ağların temizlenmesi için koordinat belirleme ve uzman ekiplerin kullanılması gerektiği ifade edilmiştir.

Eğitimler ve çevresel farkındalık kampanyaları düzenlenmesi önerilmiştir.

- Ekosistemin Korunması ve Yapay Resifler:

Deniz çayırları ve doğal resif alanlarının korunması için yapay resif projeleri önerilmiştir. Bu resiflerin, dalış faaliyetlerine yeni cazibe noktaları yaratacağı belirtilmiştir.

Endemik türlerin korunması için özel koruma alanlarının oluşturulması önerilmiştir.

- Denetim ve Bilgilendirme:

Deniz kirliliğinin önlenmesi için gönüllük tekne turları organize edenlere yönelik çevre bilinci eğitimleri verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Deniz dibinde çevresel tahribatın denetim altına alınması için sahil güvenlik birimlerinin eğitilmesi ve bu birimlerle iş birliği yapılması önerilmiştir.

- Farklı Ülke Örneklerinin İncelenmesi:

Mısır'ın başarılı tonoz ve şamandıra sistemlerinin Türkiye'ye adapte edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

1.4. ÇEVRE KORUNMASINDA EĞİTİMİN VE DENETİM

Dalış faaliyetlerinin çevre üzerindeki etkilerini minimize etmek için deneyimsiz dalıcılara yeterli eğitimin verilmesi ile birlikte sürdürülebilir dalış kriterlerinin oluşturulması beklenmektedir. Çevre konusunda eğitim kartlarının hazırlanması önerilmektedir. Bunun denize açılan herkes tarafından tekrarlı öğretilmesi ve her denize çıkana bilgilendirme brifingi yapılması gerekmektedir.

- **Eğitim Programlarının Artırılması:**

İlk ve ortaöğretim seviyelerinde çevre ve deniz kirliliği konusunda bilgilendirme toplantıları düzenlenmesi önerilmiştir.

Çevre bilincini artırmak amacıyla basın-yayın organlarının aktif katılımı sağlanmalıdır.

Eğitmenler ve dalış rehberlerine yönelik deniz biyolojisi, tür çeşitliliği ve deniz tabanı ekosistemine yönelik özel eğitimler verilmelidir.

- **Sürdürülebilir Dalış Eğitimleri:**

Dalış turizmi için gelen dalıcılara sürdürülebilir dalış kriterleri öğretilmeli ve standartlaştırılmış çevre dostu prosedürler uygulanmalıdır.

Eğitimsiz dalıcıların çevreye zararlarını önlemek amacıyla bilgi kartları (uçaklardaki güvenlik kartlarına benzer şekilde) hazırlanmalı ve her dalış öncesi brifing verilmelidir.

- **Denetim Sistemleri:**

Akıllı teknolojiler kullanılarak dalış bölgelerindeki çevre koşulları ve canlı yaşamın takibi sağlanabilir.

Sahil güvenlik ve yerel yönetimler, dalış ve çevre koruma konusunda daha etkin bir denetim sistemi kurmalıdır.

- **İşbirlikleri ve Farkındalık:**

Dalış okulları ve çevre örgütlerinin iş birliğiyle, çevre koruma kampanyaları düzenlenebilir.

Bölgesel dalış dernekleri aracılığıyla çevre bilinci artırılabilir ve düzenli bilgilendirme seminerleri düzenlenebilir.

1.5. HİPERBARİKLER

Acil durumlarda dalış teknelerinin direkt başvurabileceği/danışabileceği bir merci bulunmamaktadır ve ilk yardım bilgisi eksikliği bulunmaktadır. Hiperbariklerin daha yaygın hale getirilmesi ve hiperbariklere ulaşımın kolaylaşması gerekmektedir. Basınç uzmanı, basınç odası olması gerekmektedir. Acil çağrı merkezi oluşturulması, her yıl dalış eğitmenlerinin ilk yardım eğitimlerine katılması önerilmektedir.

- Hiperbariklerin Yaygınlaştırılması:

Bölgedeki mevcut hiperbarik odalarının aktif halde tutulması gerektiği belirtilmiştir.

Acil durumlarda dalış teknelerinin direkt başvurabileceği bir merci oluşturulması ve sahil güvenlik ile helikopter erişiminin sağlanması önerilmiştir.

- Eğitim ve Sertifikasyon:

Dalış eğitmenlerinin her yıl düzenli olarak ilk yardım eğitimlerine katılmalarının Sağlık Bakanlığı tarafından zorunlu hale getirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Sualtı Hekimliği ve Hiperbarik Tıp alanında uzmanlık programlarının teşvik edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

- Acil Çağrı ve Koordinasyon:

112 benzeri bir acil çağrı hattının kurulması ve denizdeki acil durumlara özel birimler oluşturulması önerilmiştir.

- Basınç Odaları ve Uzmanlık:

Basınç odalarının yalnızca turistik bölgelerde değil, geniş bir coğrafi dağılımla, stratejik noktalara yerleştirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

- Lojistik Destek ve Finansman:

Hiperbarik hizmetlerinin finansmanında devlet teşviklerinin artırılması ve özel sektör işbirlikleri ile bu hizmetlerin erişilebilir kılınması gerektiği ifade edilmiştir.

1.6. TEKNE BAĞLAMA ÜCRETLERİ, İSKELE VE DEMİRLEME

Sezon sürecinde bağlama ücretleri gibi ödemelerin çok yüksek miktarda olması sorun olarak görülmektedir, çünkü tekneleri dalış teknesi değil, gezi tenezzüh teknesi olarak kabul edilmektedir. Bu teknelerin standartlaştırılarak dalış teknesi standardı getirilmesi ve gezi tekneleri standartlarından ayrılması önerilmektedir. İskelelerin yeterli tekne kapasitesine sahip olmaması da ayrı bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Dalış merkezlerinin yeterli demirleme yerlerine sahip değildir. Bunun için yat ve tekne kaptanları bilgilendirilebilir. Eğitim alanında trafik problemi bulunmaktadır. Sahil güvenlik tarafından bu trafiğin kontrol edilmesi sağlanabilir.

- Tekne Standartları ve Dalış Teknesi Tanımı:

Dalış teknelerinin kondisyonu incelendiğinde, birçok teknenin standartların altında olduğu ve modern dalış teknelerine geçişin teşvik edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Dalış teknelerinin standartlaştırılarak gezi teknelerinden ayrılması önerilmiştir.

- İskele ve Demirleme Sorunları:

İskele kapasitesinin yetersizliği ciddi bir sorun olarak görülmüş, belediyeler ve ilçe mülki amirleri tarafından çözümler geliştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Demirleme alanlarının düzenlenmesi ve yat kaptanlarının bu konuda bilgilendirilmesi önerilmiştir.

- Trafik ve Denetim:

Eğitim alanında tekne trafiği problemi olduğu ve sahil güvenlik tarafından bu trafiğin kontrol edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

- Tekne Bağlama Ücretlerinin Azaltılması:

Bağlama ücretlerinin sektör üzerinde yaratabileceği mali baskının azaltılması gerektiği ve ücretlendirme politikasının yeniden düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

- Koordinasyon ve Yönetim:

Tüm deniz turizmi araçlarının sistemli bir şekilde organize edileceği iskelelerin kurulması gerektiği ifade edilmiştir.

1.7. DENİZ KİRLİLİĞİ

Deniz kirliliği seviyelerinin belirlenmesi ve uygun alanlarda periyodik olarak temizleme uygulamalarının yapılması gerekmektedir. Belirli tarihlerde yapılacak etkinliklerle dalış belgeleri bulunan kişilerin katılımıyla sualtında çöp ve atık toplama etkinlikleri düzenlenebilir. Arıtma tesislerinin dalış noktalarından uzaklaştırılması gerekmektedir. Bölgedeki günübirlik tekne turlarını organize eden kişilere, çevresel kirliliğin önlenmesine yönelik eğitim ve brifingler verilmesi gerekmektedir. Bu teknelerin sahil güvenlik tarafından kontrol edilmesi gerekmektedir.

- **Temizlik Etkinlikleri ve Bilinçlendirme:**

Deniz dibi temizlik etkinliklerinin, yerel halk ve turistlerin katılımıyla düzenlenmesi önerilmiştir. Bu etkinliklerin eğlenceli bir şekilde sunulması çevre bilincini artırabilir.

Mikroplastik kirliliği konusunda farkındalık yaratmak için bilimsel çalışmalar yapılması ve sonuçların yerel halkla paylaşılması gerektiği belirtilmiştir.

- **Arıtma Tesisleri ve Teknelerin Atık Yönetimi:**

Arıtma tesislerinin dalış noktalarından uzaklaştırılması ve bölgedeki atık tahliye sistemlerinin iyileştirilmesi gerektiği dile getirilmiştir.

Günübirlik tekneler için atık kabul noktalarının artırılması ve bu teknelerin çevresel denetimlere tabi tutulması önerilmiştir.

- **Eğitim ve Bilgilendirme:**

Günübirlik tekne turlarını organize edenlere, çevresel kirliliğin önlenmesi için düzenli eğitim verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

İlk ve orta öğretimde çevre ve deniz kirliliği konusunda bilgilendirme toplantılarının yapılması önerilmiştir.

- **Yapay Resifler ve Tonoz Sistemleri:**

Hassas bölgelerde yapay resifler ve tonoz sistemlerinin kullanımıyla deniz tabanının korunması sağlanabilir. Tonoz sistemleri sayesinde teknelerin çapa kullanımından kaynaklanan tahribatı azaltılabilir.

- **İzleme ve Teknoloji Kullanımı:**

Dalış bölgelerinde çevresel parametrelerin ölçümü ve deniz yaşamının izlenmesi için sualtı ve su üstü kamera sistemlerinin kullanılması gerektiği belirtilmiştir.

Akıllı teknolojilerle deniz kirliliği ve deniz yaşamını izlemek için interaktif haritaların geliştirilmesi önerilmiştir.

1.8. SUALTI ARKEOLOJİSİNDEKİ ALANLARIN KORUNMASI

Belli bir alan korunma altına alınabilir, kamera sistemiyle izlenebilir. Belli bölgelerdeki arkeolojik alanlar kontrollü olarak açılmalıdır. Bu alanların hikayelerini oluşturmak da önemlidir. Rekabet edemeyeceğimiz resif dalışından ziyade farklılaşma sağlayacak ürünlere (arkeolojik kalıntı veya batıklar) odaklanmak da önerilmiştir.

- Arkeolojik Alanların Korunarak Dalışa Açılması:

Arkeolojik dalış alanlarının pilot bölgeler olarak belirlenmesi ve altyapı ile fizibilite çalışmalarının yapılması gerektiği belirtilmiştir. Kontrollü dalışlar için rehber eşliğinde bu alanların açılması önerilmiştir.

Replika alanlar oluşturularak baskının arkeolojik alanlardan çekilmesi sağlanabilir. Bu replika alanlar, ziyaretçilerin ilgisini çekecek şekilde tasarlanabilir.

- Koruma Teknikleri ve İzleme:

Kamera sistemi ile arkeolojik alanların izlenmesi ve güvenliğin sağlanması gerektiği vurgulanmıştır.

Özel çevre koruma alanlarında dalış noktalarının izlenmesi ve korunması için akıllı teknolojilerin kullanılabileceği ifade edilmiştir.

- Tanıtım ve Hikaye Anlatımı:

Arkeolojik alanların hikayelerinin oluşturulmasının, bu alanları cazip hale getireceği belirtilmiştir.

Bu alanların tanıtımı için kısa film ve belgeseller hazırlanabilir. Görsel materyaller ulusal ve uluslararası etkinliklerde kullanılabilir.

- Dalış Noktalarının Belirlenmesi ve Yönetimi:

Tarihi dalış noktalarının haritalandırılması ve düzenli bir yönetim planı çerçevesinde korunması gerektiği ifade edilmiştir.

Sualtı kültürel mirasını etkileyen dalış noktaları için uluslararası standartlara uygun kurallar belirlenmelidir.

1.9. BİYOÇEŞİTLİLİĞİN VE HASSAS EKOSİSTEMLERİN KORUNMASI

Dalış noktalarının yasal olarak korunmasına yönelik düzenlemeler gerekmektedir. Yasal olarak korunan alanlarda ekolojik denge sağlanarak tür çeşitliliği ve sayısı artacaktır. Görsel sayım ile tür sayısı ve çeşitliliğinin belirlenmesi ve dalış alanının güvenliğinin sağlanmasına yönelik su altı ve su üstü kamera sistemlerinin kullanılması önerilmektedir. Akdeniz ekosisteminde bulunan *posidoniaoceanica*, *zostera marina* gibi deniz bitkilerinin bulunduğu alanlar ile doğal resif alanlarının korunmasına yönelik yapay resif uygulamalarının hayata geçirilmesi mümkün olabilir. Ayrıca şamandıralama sistemi ile hassas bölgeler belirlenmelidir. Resmi dalış parkurlarının Tarım ve Orman Bakanlığı ile iş birliği sağlanarak geleneksel avcılığa ve zıpkıncılığa yasaklanması önemlidir. İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün yayınladığı resmi dalış parkurlarının ticari ve geleneksel avcılığa kapatılması önem arz etmektedir. Ayrıca profesyonel dalış eğitmenleri tarafından belirli bölgelerde, doğru ekipmanlarla, planlanmış tarihlerde Tarım Bakanlığının kontrolü altında istilacı türlerin avlanması sağlanabilir. İstilacı balıkları avlamaya yönelik festivaller veya etkinlikler düzenlenebilir. Lokantaların bu istilacı türleri menülerine eklemesine yönelik teşvikler yapılabilir. Tekne kullanımının yoğun olduğu koylarda deniz çayırlarının risk altında olması da bu konudaki diğer bir sorundur. Turistik teknelerin yoğun olduğu koyların belirlenmesi ve deniz çayırlarının MAPA şamandıra sistemiyle koruma altına alınması önerilmektedir. Yapay resiflerin çayırlar üzerinde yapılmaması, bu tür resiflerin ekosisteme zarar vermeyecek bölgelerde yapılandırılması gereklidir. Koruma alanı oluşturmadan yapılan yapay resiflere izin verilmemelidir.

• Deniz Çayırlarının Korunması ve Şamandıralama:

Deniz çayırlarının yoğun olduğu bölgelerde tonoz sistemleri yerine vidalama yönteminin kullanılması önerilmiştir. Bu uygulama ile çayırların fiziksel olarak zarar görmesinin önüne geçilmesi sağlanabilir.

Göcek Körfezi gibi yoğun tekne trafiği olan bölgelerde, deniz çayırlarının MAPA şamandıra sistemi ile korunması önerilmiştir. Bu sistem, çayırların üzerine yapılacak etkileri en aza indirecek şekilde tasarlanmalıdır.

• Yapay Resifler ve Ekolojik Denge:

Yapay resif uygulamalarının ekosisteme zarar vermeyecek şekilde, deniz çayırlarından uzak alanlarda yapılandırılması gerektiği ifade edilmiştir. Koruma alanı oluşturmadan yapay resiflere izin verilmemesi gerektiği belirtilmiştir.

• İstilacı Türlerle Mücadele:

İstilacı türlerin (örneğin balon balığı ve aslan balığı) kontrol altına alınması için profesyonel dalış eğitmenleri tarafından planlı avlanma etkinlikleri düzenlenmesi önerilmiştir. Bu etkinliklerin festivallerle desteklenerek farkındalık artırılması sağlanabilir.

Lokantaların istilacı türleri menülerine eklemesi teşvik edilerek bu türlerin ekonomiye kazandırılması önerilmiştir.

• Ekosistem İzleme ve Koruma Teknolojileri:

Dalış bölgelerinde sualtı ve su üstü kamera sistemleri kullanılarak görsel sayım ile tür çeşitliliğinin ve sayısının kayıt altına alınması önerilmiştir.

Akıllı teknolojilerle dalış bölgelerinin izlenmesi ve ekosistem koşullarının sürekli kontrol altında tutulması gerektiği belirtilmiştir.

- Deniz Kirliliği ve Eğitim:

Turizm teknelerinin deniz kirliliğine etkilerinin azaltılması için kaptanlara ve personellere düzenli evre eğitimleri verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu teknelerin atık yönetim sistemlerinin iyileştirilmesi gerektiği de belirtilmiştir.

1.10. MESLEKİ TANIMLARIN YAPILMASI

Uygun dalış eğitmeni ve diğer çalışanların meslek tanımlarının yapılması önem arz etmektedir. NACE kodunun altında alakalı olmayan sektörlerle yan yana olması, mesleğin doğru tanımlanmamasına neden olduğundan dalış merkezlerinin tanımlarının yeniden yapılması beklenmektedir.

- **Dalış Eğitmeni ve Diğer Mesleklerin Tanımlanması:**

Dalış eğitmenliği meslek olarak tanımlanmamış olduğundan, meslek kodları ve tanımları doğru şekilde belirlenmelidir. Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK) ile birlikte meslek tanımlamalarının yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

Eğitmenler ve diğer dalış profesyonelleri için uluslararası standartlara uyumlu sertifikasyon süreçleri geliştirilmelidir.

- **NACE Kodlarının Güncellenmesi:**

Dalış merkezlerinin NACE kodlarının, diğer ilgisiz sektörlerle aynı başlık altında bulunması, mesleğin algılanmasını ve sektörün tanınmasını zorlaştırmaktadır. Bu kodların dalış sektörüne özel şekilde ayrıştırılması önerilmiştir.

- **Federasyon ve Yönetmelik Uyumu:**

Federasyon ile Kültür ve Turizm Bakanlığı yönetmelikleri arasında çelişkilerin olduğu, bu nedenle dalış merkezleri ile ilgili tanımların yeniden yapılması gerektiği belirtilmiştir. Dalış merkezlerinin sportif ve ticari amaçlı faaliyetlerini ayıran düzenlemeler getirilmesi önerilmiştir.

- **Ticari ve Rekreatif Dalış Ayrımı:**

Dalış okulları ve dalış merkezleri arasında net bir ayırım yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Rekreatif işletmeler ve sportif faaliyetler için ayrı düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

1.11. ENDÜSTRİYEL BALIKÇILIK, KIYI BALIKÇILIĞI, AMATÖR BALIKÇILIĞI VE DALIŞ İŞLETMELERİ DENETİM VE EĞİTİMLERİ

Yapay resif alanları oluşturularak endüstriyel balıkçılığın hassas ekosistemlere olan zararlarının azaltılması önerilmektedir. Denetlemelerin gerekli bilirkişiler ve sektör tecrübesi olan kişiler tarafından yapılması gerekir. Eğitim için özellikle deniz biyologlarının görevlendirilmesi istenmektedir.

• Endüstriyel Balıkçılığın Zararı ve Yapay Resifler:

Endüstriyel balıkçılığın hassas ekosistemlere olan zararlarının azaltılması için yapay resiflerin artırılması gerektiği belirtilmiştir. Bu resifler, gölge ve barınma alanları yaratarak balık popülasyonunun artmasına olanak sağlayabilir.

Gırgır teknelerinin, batırılmış askeri gemi dalış bölgelerinde ağ bırakmasının engellenmesi için ağır cezaların uygulanması önerilmiştir.

• Amatör ve Kıyı Balıkçılığı:

Amatör balıkçıların zıpkın gibi ekipman kullanımı için gerekli belgelerin silah alımına benzer şekilde düzenlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Belli üreme alanlarının yasaklanması ve nadasa bırakılması gibi uygulamalar önerilmiştir. Bu yöntem, balık popülasyonunun yenilenmesine olanak sağlayabilir.

• Eğitim ve Denetim Eksikliği:

Deniz biyologlarının eğitim sürecine dahil edilerek, balıkçılık ve dalış işletmelerine yönelik düzenli eğitimlerin planlanması gerekliliği vurgulanmıştır.

Denetlemelerin, sektör tecrübesi olan bilirkişiler tarafından yapılması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca gizli denetim mekanizmalarının geliştirilmesi önerilmiştir.

• Hayalet Ağlar ve Çevresel Temizlik:

Hayalet ağların toplanmasıyla ilgili düzenli organizasyonların yapılması ve dalış işletmelerinin bu çalışmalara dahil edilmesi gerekmektedir.

• Dalış ve Balıkçılık Alanlarının Ayrılması:

Dalış parkurlarının balıkçılık faaliyetlerinden ayrılması ve bu parkurların sınırlarının açık bir şekilde belirlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

1.12. GELEN YABANCI YAT TURİSTLERİNE GÜMRÜK DENETİMLERİ

Gümrük giriş ve çıkışlarının yeterli ve sıkı denetimlerinin yapılması gerekir. Bu sayede getirilen ekipmanların denetimleri yapılarak avlanması veya götürülmesi yasak olan denizaltı mirasını etkileyen objelerin götürülmesinin ve hayvanların avlanmasının önüne geçilmesi sağlanabilir.

- **Gümrük Denetimlerinin Sıkılaştırılması:**

Gümrüklerde getirilen ekipmanların detaylı bir şekilde kontrol edilmesi gerektiği, özellikle avlanması yasak olan hayvanların korunması ve denizaltı kültürel mirasına zarar verebilecek objelerin taşınmasının önlenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Denetimlerin uzman bilirkişiler tarafından yapılması ve gümrük personelinin bu konuda eğitilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

- **Yasal Düzenlemeler ve Prosedürler:**

Gümrük prosedürlerinin uluslararası standartlara uygun hale getirilmesi, avcılığın ve denizaltı mirasıyla ilgili yasa dışı faaliyetlerin caydırıcı cezalarla önlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

- **Sektör İşbirliği:**

Gümrük denetimlerinin etkili olması için sahil güvenlik, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile yerel yönetimlerin iş birliği yapması önerilmiştir. Bu iş birliği sayesinde, denetimler daha kapsayıcı bir şekilde gerçekleştirilebilir.

- **Teknolojik Destek:**

Denetimlerin etkinliği için teknoloji kullanımının artırılması gerektiği, özellikle ekipman taramaları için gelişmiş cihazların kullanılması gerektiği ifade edilmiştir.

- **Farkındalık ve Eğitim:**

Yabancı turistlere deniz ekosisteminin korunması ve yerel düzenlemeler hakkında bilgilendirme yapılması gerektiği, bu bilgilendirmelerin gümrük girişlerinde yapılabilecek afişler, broşürler veya dijital bilgilendirme panoları aracılığıyla sunulabileceği belirtilmiştir.

MUĞLA SUALTI DALIŞ TURİZMİ ÇALIŞTAYI

2. SUALTI DALIŞ TURİZMİ TANITIM VE PAZARLAMA STRATEJİLERİ KOMİSYON RAPORU

2.1. DALIŞ TURİZMİ HEDEF PAZARI

Dalış turizminin geliştirilmesi için hedef kitle olarak çocuk, aile ve uzman dalıcıların hedeflenmesi gerekmektedir. Dalış kültürünün cazip hale gelmesi için üniversite kulüpleri desteklenebilir.

• Hedef Kitlenin Tanımlanması:

Dalış turizmi için hedef kitle olarak çocuklar, aileler ve uzman dalıcıların hedeflenmesi gerektiği belirtilmiştir. Özellikle 12 yaşından itibaren farklı ülkelerde "junior diving certification" uygulaması bulunmaktadır. Yurtdışından gelen ailelerin çocuklarıyla beraber dalış gerçekleştirememesi nedeniyle aileler dalış faaliyetini hiç gerçekleştirmemeyi tercih edebilmektedir. Bu konuda yasal çerçevelere göre düzenleme yapılması önerilmiştir.

Aileler ve aktivite odaklı tatil grupları, dalış kültürünü benimsemek için önemli bir potansiyel olarak görülmüştür.

• Öğrenci Kulüplerinin Desteklenmesi:

Gençlerin dalış kültürüne ilgi göstermesi için üniversite dalış kulüplerinin desteklenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu destek, finansal yardım, ekipman sağlama ve farkındalık etkinlikleri düzenleme şeklinde olabilir.

• Tanıtım ve Pazarlama Stratejileri:

Bölgesel, ulusal ve uluslararası dalış festivalleri ve etkinliklerle dalış turizmi tanıtılabilir. Bu etkinliklerin, dalış noktalarını ve çevreyi koruma mesajını da içermesi önerilmiştir.

Dijital platformların tanıtımda daha aktif kullanılması gerektiği vurgulanmıştır. Sosyal medya fenomenleri ve yerel etkin kişilerle iş birlikleri kurulabilir.

• Çekicilik Unsurları ve Ürün Çeşitlendirme:

Uzman dalıcıları bölgeye çekebilmek için mağara dalışı, batık dalışı ve özel ekosistemlerde dalış gibi farklı uzmanlık dalışlarına odaklanılması önerilmiştir.

Sualtı parkurları ve interaktif haritalar gibi yenilikçi projelerin, dalış turizmine cazibe katabileceği belirtilmiştir.

• Destek ve İş Birlikleri:

Turizm ve yerel yönetimlerin ortaklaşa çalışarak dalış turizmi ile ilgili uluslararası düzeyde fuarlara katılım sağlaması gerektiği ifade edilmiştir.

Havayolu firmaları ve otellerle iş birliği yapılarak paket tur teklifleri geliştirilmesi önerilmiştir.

2.2. DALIŞ SEKTÖRÜNÜN PAZARLANMASI

Dalış eğitiminin merkezi olma yönünde girişimlerin yapılması ve dalış eğitimlerinin çeşitlendirilmesi (technicaldiving) hedeflenebilir. Ayrıca fiyatlarda özel gruplara yönelik fiyat indirimlerine gidilerek kişi başına düşen günlük dalış sayısının artırılması ve farklı dönemlerde de dalıcıların bölgeye çekilmesi sağlanabilir. İhtisas fuarlarında tanıtım yapılması gerekmektedir.

- **Dalış Eğitimleri ve Teknik Dalış:**

Dalış eğitiminin merkezi olma hedefiyle uluslararası standartlarda eğitim programları düzenlenmesi ve teknik dalış gibi uzmanlık gerektiren dalların desteklenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

- **Fiyatlandırma ve Sezon Stratejileri:**

Fiyat politikasında esneklik sağlanarak, düşük sezonda özel gruplara yönelik indirimlerle dalış turizminin yıl boyunca sürdürülebilir hale getirilmesi önerilmiştir.

- **Dijital Platformlar ve Tanıtım:**

Sosyal medya ve dijital platformların daha etkin kullanılması gerektiği, tanıtım için ünlü dalgıçlar ve fenomenlerle iş birlikleri yapılmasının faydalı olacağı belirtilmiştir.

- **Uluslararası Fuarlar ve İşbirlikleri:**

Türkiye'nin dalış turizminde daha tanınır hale gelmesi için uluslararası fuarlara katılım sağlanması ve yurt dışındaki dalış acenteleri ile ortaklıklar kurulması gerektiği vurgulanmıştır.

- **Yenilikçi Ürünler ve Hizmetler:**

Özel dalış noktalarının (batıklar, mağaralar) ön plana çıkarılması ve sürdürülebilir dalış turizmi için cazip ürünlerin geliştirilmesi önerilmiştir.

- **Yerel İşbirlikleri ve Eğitim:**

Öğrenci kulüplerine yatırım yapılarak gençlerin dalış kültürü ile tanışması sağlanabilir. Ayrıca dalış merkezlerinin eğitim süreçlerini pazarlama stratejileriyle uyumlu hale getirmesi gerektiği ifade edilmiştir.

2.3. DİJİTAL MECRADA TANITIM

Dalış turizmi çeşitli yapılarla tanıtılmalı (özellikle sosyal medyada tanınan ünlüler ile), Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı (TGA)'nın dalış turizmini dijital pazarlamada gündeme alması gerekmektedir. TGA'nın tanıtım faaliyetleri konusunda dalışın da etkili olduğu destinasyon ve ürün bazlı faaliyetler göstermesi gerekmektedir. Marka bilinirliğini artırmak için çalışmalar yapılmalıdır. Marka noktalar belirlenerek sosyal medyada paylaşım yapılacak dalış noktalarının oluşturulması, pazarlanması ve bunların bir paket türü haline getirilmesi gerekmektedir.

- TGA'nın Rolü ve Tanıtım Stratejileri:

Türkiye'nin dalış turizmini uluslararası düzeyde tanıtmak için TGA'nın sosyal medya ve dijital platformlarda daha aktif olması gerektiği ifade edilmiştir. Bunun için bölgesel temalı kısa videolar ve içeriklerin hazırlanması önerilmiştir.

TGA'nın, yerel dalış merkezleri, oteller ve havayolu firmaları ile iş birliği yaparak sosyal medya kampanyalarını artırması gerektiği vurgulanmıştır.

- Sosyal Medya ve Ünlülerle İşbirliği:

Sosyal medya fenomenleri ve ünlülerle iş birliği yapılarak tanıtımların daha geniş kitlelere ulaşması sağlanabilir. Bu kişilerin güvenilirliğine ve seçimine dikkat edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

- Dalış Noktalarının Görselleştirilmesi:

Sosyal medya paylaşımı için uygun, görsel açıdan çekici dalış noktalarının belirlenmesi ve bu noktaların hikayelerle desteklenmesi önerilmiştir.

Dalış noktaları ile ilgili dijital haritaların hazırlanması ve turistlerin ilgisini çekecek içeriklerle desteklenmesi gereklidir.

- Festival ve Etkinliklerle Tanıtım:

Bölgesel dalış festivalleri ve fotoğraf yarışmaları gibi etkinliklerin dijital platformlarda tanıtılması önerilmiştir. Bu etkinlikler TGA ve Sualtı Sporları Federasyonu ile birlikte organize edilebilir.

- Sanat ve İnteraktif Tanıtım:

Su altı temalı sanat eserlerinin (örneğin heykeller) dalış noktalarına yerleştirilmesi ve bu noktaların dijital olarak tanıtılması, ilgi çekici bir yöntem olarak değerlendirilmiştir.

2.4. PAKET TURLAR

Uluslararası büyük firmalarla iş birliği yapılması önerilmektedir. Dalış turizmine yönelik özel paketlerin oluşturulması gerekmektedir. Dalışın emniyetli olduğunu imajı verilmelidir. Dalış turizmine yönelik talepte düşüş söz konusudur. Bu konuda uluslararası standartlara uygun denetlenmeli ve firmaların sertifikasyonlarının korunması ve kontrolü sağlanmalıdır. Dalış sektörünün konaklama sektörüyle entegre çalışması gerekmektedir, otel konaklama satışlarına dalış paketinin de eklenmesi çözüm olabilir.

- **Uluslararası İş Birliği ve Destek:**

Uluslararası büyük firmalarla iş birliği yapılması ve eğitim turlarının Türkiye ile diğer destinasyonları birleştiren ikili paketler şeklinde düzenlenmesi önerilmiştir.

Havayolu firmaları ile iş birliği yapılarak dalış ekipmanlarının ücretsiz taşınması gibi teşviklerin sağlanması gerektiği ifade edilmiştir.

- **Uluslararası Standartlar ve Güvenlik:**

Dalış turizminin güvenli olduğu algısının güçlendirilmesi için firmaların uluslararası standartlara uygun şekilde denetlenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Sertifikasyonların korunması ve kontrol edilmesi için merkezi bir yönetim sisteminin oluşturulması önerilmiştir.

- **Otel Entegrasyonu ve Satış Stratejileri:**

Otellerle entegre çalışılarak konaklama ve dalış paketlerinin birleştirilmesi, dalış aktivitelerinin diğer otel hizmetlerine eklenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Dalış konsepti içeren konaklama tesislerinin oluşturulması ve bu tesislerin tanıtımında dijital platformların aktif kullanılması önerilmiştir.

- **Pazarlama ve Tanıtım:**

Türkiye'nin dalış turizmini ön plana çıkaracak görsel, doküman ve tanıtıcı içeriklerin oluşturulması gerektiği ifade edilmiştir.

Bölgesel tanıtımın yapılması, uluslararası fuarlarda güçlü bir varlık gösterilmesi ve dalış noktalarının markalaştırılması önerilmiştir.

- **Ürün Çeşitlendirme ve Hedef Kitle:**

Farklı seviyelerde dalışçılar için başlangıç ve profesyonel dalış paketlerinin ayrıştırılması ve uzman dalıcılar için teknik dalış noktalarının tanıtılması gerektiği belirtilmiştir.

Çocuk dalışlarının teşvik edilmesi ve ailelere yönelik dalış eğitim paketlerinin sunulması gerektiği vurgulanmıştır.

2.5. DALIŞ ÇEKİCİLİK UNSURLARININ BULUNDUĞU BİR İNTERNET SİTESİNİN OLUŞTURULMASI

Dalış noktalarının ve çekicilik unsurlarının yer aldığı bir internet sitesi oluşturulabilir. Dalış Turizmiyle ilgili envanter dijital ortama aktarılabilir. Örneğin; divemugla.com, diveturkiye.com gibi adresler alınarak TGA tarafından yönetilebilir.

- **Dalış Noktalarının Görselleştirilmesi:**

Dalış noktalarının görselleriyle tanıtılması, bölgedeki tarihi batıkların ve çevre güzelliklerinin öne çıkarılması önerilmiştir. Dalış haritaları oluşturularak dalış noktalarının cazip hale getirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu haritalar, dalış bölgelerinde görülebilecek özel alanları vurgulayabilir.

- **Ulusal ve Uluslararası Tanıtım:**

Türkiye sualtı tanıtımına odaklanılarak, önce ulusal ardından bölgesel tanıtım yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

Dalış turizmi tanıtım mecralarına katılım sağlanması ve bu fuarlarda sanal gerçeklik (VR) uygulamalarının kullanılması önerilmiştir.

Sosyal medya ve dijital platformların aktif bir şekilde kullanılmasının, dalış noktalarının tanıtımında önemli bir rol oynayacağı belirtilmiştir.

TGA'nın dijital ortama aktarılacak envanteri oluşturması ve dalış noktalarını içeren sitelerin düzenli olarak güncellenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

- **Özel Çekicilik Alanlarının Öne Çıkarılması:**

Mağara tarihi alanlar gibi spesifik dalış noktalarının uluslararası düzeyde tanıtılması gerektiği ifade edilmiştir. Bu tür noktalar, dalış turizmine farklı bir boyut kazandırabilir.

- **Envanter Oluşturulması:**

Türkiye genelinde dalış noktalarının kapsamlı bir envanteri oluşturulmalı ve bu envanterin dijitalleştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu envanter, dalış turizmi sektörünün daha iyi yönetilmesini ve tanıtılmasını sağlayabilir.

2.6. DALIŞ ALANLARININ CAZİBESİNİN ARTIRILMASI

Yapay resif alanları alternatif dalış deneyimi sunmaktadır. Bu nedenle ikincil malzemeler (hurdaya ayrılmış uçak, gemi, vb.) kullanılarak dalış alanları oluşturulması dalıcıları daha fazla cezbetmektedir.

• Yapay Resiflerin Artırılması:

Yapay resif alanlarının çoğaltılması gerektiği vurgulanmıştır. Özellikle hurdaya ayrılmış uçak, gemi ve diğer malzemelerin suya batırılarak ilgi çekici dalış alanları oluşturulması önerilmiştir. Dalgıçların ilgisini çekerek bölgede dalış turizmini artırabilir ve aynı zamanda deniz ekosistemine katkı sağlayabilir. Büyük teknelerin batık alanlara dönüştürülmesi, dalış turizmini cazip hale getiren yöntemlerden biridir. Bu alanlar, uluslararası fuarlarda tanıtılarak daha geniş bir dalıcı kitlesine ulaşılabilir.

• Spesifik Ürünler ve Deneyimler:

Batıklar ve yapay resifler gibi özgün dalış deneyimlerinin tanıtılması gerektiği ifade edilmiştir. Bu tür dalışlar, özellikle profesyonel dalgıçların ilgisini çekebilir.

• Bilimsel Araştırma ve Yer Seçimi:

Yapay resiflerin doğaya uygun bir şekilde oluşturulması için bilimsel araştırmalara ihtiyaç vardır. Bu araştırmalar, doğru yer seçimi ve resiflerin ekosisteme katkısını maksimize etmek için önemlidir.

Dijital Tanıtım ve VR Teknolojisi:

Yapay resiflerin ve batıkların VR teknoloji unsurları aracılığıyla tanıtılması önerilmiştir. Bu yöntem, uluslararası fuarlarda kullanılacak yenilikçi bir tanıtım aracı olabilir.

2.7. ULUSLARARASI POPÜLER DALIŞ NOKTALARINDA TÜRKİYE'NİN ADINA YER VERİLMESİ

Cazibe noktaları oluşturularak Kültür ve Turizm Bakanlığı iş birliği ile görsel, doküman vb. tanıtıcı içeriklerin oluşturularak yurtdışında duyurulması önerilmektedir. Ayrıca ülkelerin ikili ilişkilerinin güçlendirilerek yurtdışı acenteler ile iş birliklerinin artırılması önem arz etmektedir. Tanıtım işlerinde en önemli paydaş olan dalış okulu işletmelerinin görüşlerinin alınması da önemlidir.

- **Bölgesel Tanıtım ve Tanıtıcı İçerikler:**

Türkiye'nin dalış noktalarının uluslararası düzeyde tanıtılması için gemi batıkları, mağaralar ve diğer özel dalış noktalarının görsel ve yazılı içeriklerle desteklenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Bölgelerin flora, fauna ve kültürel miras açısından avantajlarının vurgulanarak pazarlama stratejilerinin oluşturulması önerilmiştir.

- **Yurtdışı Acentelerle İş Birlikleri:**

Yurtdışındaki dalış acenteleri ile ikili ilişkilerin geliştirilmesi ve bu acenteler aracılığıyla Türkiye'nin dalış noktalarının tanıtılması gerektiği ifade edilmiştir.

- **Dalış Okulu İşletmeleri ile İş Birliği:**

Tanıtım süreçlerine dalış okullarının aktif katılımının sağlanması ve bu işletmelerin ihtiyaç ve görüşlerinin dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

- **Fuarlarda ve Etkinliklerde Türkiye'nin Temsili:**

Türkiye'nin dalış turizmi potansiyelini tanıtmak amacıyla uluslararası dalış fuarlarına ve etkinliklere katılımının artırılması gerektiği ifade edilmiştir. Bu tür etkinliklerde kapsamlı dalış tanıtım stantlarının kurulması önerilmiştir.

- **Dijital Platformların Etkin Kullanımı:**

TGA'nın, sosyal medya ve diğer dijital platformlarda Türkiye'nin dalış turizmini tanıtmak için aktif bir rol alması gerektiği vurgulanmıştır.

Bölgesel dalış noktalarının dijital haritalar ve interaktif platformlarla tanıtılması, dalış turizmi algısını güçlendirebilir.

- **Eğitim ve Sertifikasyon:**

Türkiye'de dalış eğitiminin uluslararası standartlara uygun hale getirilerek, profesyonel dalışçıların ilgisini çekmesi için çalışmalar yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

2.8. AKDENİZ SUALTI EKOSİSTEMİ VE ARKEOLOJİK DALIŞ ALANLARININ TANITIMI

Dalış bölgeleri ile ilgili kısa film, belgesel vb. görsellerin hazırlanması ve duyurulması; gemi batıkları dışında kalan arkeolojik pilot dalış alanlarının (liman, mimari kalıntılar vb) belirlenmesi; dalışa yasak alanlar dışında arkeolojik replikalar oluşturulması (yoğunluğun arkeolojik alanlardan çekilmesi) önerilmektedir.

• Tanıtım ve Görsel İçerik Üretimi:

Akdeniz ekosistemindeki doğal resifler, nesli tehlike altında olan Posidonia Oceanica gibi deniz bitkileri ve arkeolojik alanları içeren kısa film, belgesel ve sosyal medya içeriklerinin hazırlanması önerilmiştir. Bu içeriklerin uluslararası platformlarda etkin bir şekilde tanıtılması gerektiği ifade edilmiştir.

• Pilot Alanların Belirlenmesi ve Yönetim Planları:

Sualtı arkeolojik pilot alanlarının belirlenmesi ve bu alanların dalışa açılmadan önce altyapı ve fizibilite çalışmalarının yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Bu alanlar için bölge paydaşları ile iş birliği yapılarak kapsamlı yönetim planlarının oluşturulması ve uygulanması önerilmiştir.

• Arkeolojik Replikalar ve Koruma:

Arkeolojik baskıyı azaltmak için dalışa yasaklanan alanlar dışında arkeolojik replikaların oluşturulması önerilmiştir. Bu replikalar, tarihi eserlerin korunmasını desteklerken dalış turizmine katkı sağlayabilir.

• Sürdürülebilirlik ve Çevresel Koruma:

Deniz çayırları ve doğal resiflerin korunması için tonoz sistemlerinin zorunlu hale getirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Dalğınların ekosistem hakkında bilinçlendirilmesi için bilgilendirici enstrümanların (posterler, broşürler) kullanılması önerilmiştir.

• Yarışmalar ve Etkinlikler:

Arkeolojik dalış alanlarını teşvik etmek için ulusal ve uluslararası fotoğraf yarışmaları düzenlenmesi, bu yarışmaların dalış alanlarının tanıtımında önemli bir araç olabileceği belirtilmiştir.

2.9. DALIŞ TURİZMİNİ KAPSAYAN ETKİNLİK VEYA FESTİVAL DÜZENLENMESİ

Sualtı fotoğraf yarışması gibi etkinlikler düzenlenebilir. Sualtında Oryantiring etkinlikleri düzenlenebilir. Ayrıca sualtı fotoğrafçılığı ve video çekimi tekniklerine yönelik kursların açılması önerilmektedir.

- **Sualtı Temalı Etkinlikler:**

Sualtı temalı ulusal ve uluslararası festivaller düzenlenebilir. Bu festivaller, sualtı fotoğraf yarışmaları, ekosistem tanıtımı yarışmaları, ve oryantiring etkinlikleri gibi alt başlıklardan oluşabilir.

Sualtı resim etkinlikleri veya sanat temalı faaliyetler, hem yerel hem de uluslararası ziyaretçileri çekmek için cazip olabilir.

- **Dalışa Entegre Festivaller:**

Dalış ve dans festivalleri gibi yüzey sporları ile sualtı etkinliklerinin bütünleşik olarak ele alındığı festivaller önerilmiştir. Bu etkinliklerin marka sponsorlar aracılığıyla desteklenmesi, hem dalış turizmini hem de genel turizmi güçlendirebilir.

- **Sualtı Fotoğrafçılığı ve Eğitimler:**

Sualtı fotoğrafçılığı ve video çekimi tekniklerine yönelik kurslar açılması, bu alanın genişletilmesi açısından önemli görülmüştür. Ayrıca, dalış merkezlerine yönelik profesyonel çekim ekipmanlarının erişilebilir hale getirilmesi önerilmiştir.

- **Sanal Gerçeklik ve Dijital Tanıtım:**

Sualtı etkinliklerinin tanıtımı için sanal gerçeklik (VR) uygulamaları geliştirilebilir. Bu uygulamalar, uluslararası fuarlarda ve dijital platformlarda bölgenin tanıtımı için kullanılabilir.

- **Çevre Dostu Etkinlikler:**

Temizlik etkinlikleri, hayalet ağların toplanması ve mikro plastik temizliği gibi çevre odaklı organizasyonlar düzenlenerek, dalış turizminin sürdürülebilirlik temasına vurgu yapılabilir.

MUĞLA

SUALTI DALIŞ TURİZMİ ÇALIŞTAYI

3. SUALTI DALIŞ TURİZMİ YENİLİKÇİ UYGULAMALAR VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KOMİSYON RAPORU

3.1. KARBON YAKIT KULLANIMI VE TEKNELERİN ÇEVREYE VERDİĞİ ZARARLARIN AZALTILMASI

Güneş panellerinin dalış teknelerinde yaygınlaştırılması ile karbon ayak izinin azaltılması ve sürdürülebilir enerji ile çalışan gemi makinalarının yaygınlaştırılması önem arz etmektedir. Dalış ekipmanlarının bakımları denetlenmelidir. (Örneğin dalış tüplerinin gerektiğinde değişiminin yapılması.)

- Sürdürülebilir Enerji Kullanımı:

Güneş panelleri ve hibrit enerji sistemlerinin dalış teknelerinde kullanımının yaygınlaştırılması gerektiği vurgulanmıştır.

Teknelerde yenilenebilir enerji kullanımının teşvik edilmesi ve çevre dostu uygulamaların zorunlu hale getirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

- Atık Yönetimi ve Kirlilik Azaltma:

Teknelerin atıklarının çevreye zarar vermemesi için atık alım noktalarının artırılması gerektiği belirtilmiştir. Bu tür sistemlerin çevreye duyarlı bir şekilde işletilmesi önerilmiştir.

Teknelerde karbon ayak izini azaltmak için uzun ömürlü ve çevre dostu malzemelerin kullanılması gerektiği ifade edilmiştir.

- Denetim ve Standartlar:

Dalış ekipmanlarının bakım ve yenilenmesinin düzenli olarak yapılması gerektiği, bu konuda uluslararası standartlara uygun bir denetim mekanizmasının oluşturulması önerilmiştir.

Ahşap tekneler yerine yeni nesil fiber veya polyester teknelerin kullanılması, çevresel etkilerin azaltılmasında etkili olabilir.

- Eğitim ve Bilinçlendirme:

Çevre dostu denizcilik uygulamaları konusunda teknelerin kaptanlarına ve personeline yönelik eğitim programlarının düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

İlk ve ortaöğretim seviyelerinde çevre bilinci ve deniz ekosisteminin korunması konularında bilgilendirme toplantılarının yapılması önerilmiştir.

3.2. KATI ATIK VE MİKROPLASTİK KİRLİLİĞİNİN AZALTILMASI

STK ve yerel yönetimlerin önderliğinde belirli zamanlarda deniz dibi temizliği faaliyetlerinde bulunulması ve bu organizasyonların gelenekselleştirilmesi önemli görülmektedir. Mikroplastik kirliliğine yönelik bilimsel çalışmalar yapılarak bu çalışmaların sonuçları ve mikroplastik kirliliğini önleyici tedbirlerin yerelde paylaşılarak bilincin artırılması önerilmektedir.

- **Hayalet Ağların Toplanması:**

Denizlerdeki hayalet ağların toplanması, deniz yaşamının korunması ve katı atık kirliliğinin azaltılması açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu konuda hem STK'lar hem de yerel yönetimlerin düzenli operasyonlar gerçekleştirmesi önerilmektedir.

- **Eğitim ve Bilinçlendirme:**

İlk ve ortaöğretim seviyesinde deniz kirliliği ve mikroplastiklerin etkileri hakkında bilgilendirici programlar düzenlenmesi önerilmiştir. Bu programlar, gelecekte daha bilinçli bir toplum oluşturulması açısından önemlidir.

Yerel halk ve turistlerin katılımıyla çevre duyarlılığı artırılabilir; deniz temizliği etkinlikleri bu amaçla düzenlenebilir.

- **Bilimsel Araştırmalar ve Mikroplastik Kirliliği:**

Mikroplastiklerin deniz yaşamına etkileri üzerine üniversiteler tarafından yapılacak bilimsel araştırmalar teşvik edilmelidir. Bu çalışmaların sonuçları yerel yönetimlerle paylaşılmalı ve önleyici tedbirler alınmalıdır.

- **Slogan ve Bilgilendirme Kampanyaları:**

Çevre duyarlılığı için etkili sloganlar geliştirilmesi ve bu sloganların geniş kitlelere ulaştırılması önerilmiştir. Kampanyalar aracılığıyla çevre kirliliğiyle ilgili farkındalık artırılabilir.

- **Teknolojik Çözümler:**

Mikroplastiklerin suda tespit edilmesi ve temizlenmesi için ileri teknoloji cihazlarının kullanımı teşvik edilmelidir. Bu tür teknolojilerin araştırılması ve bölgeye adapte edilmesi gerekmektedir.

- **Atık Yönetimi ve Dalış Noktaları:**

Dalış noktalarında atık yönetiminin düzenli hale getirilmesi ve atık toplama istasyonlarının artırılması önerilmektedir. Bu, deniz kirliliğinin önlenmesi için önemli bir adım olacaktır.

3.3. STANDARDİZASYONUN SAĞLANMASI

Ulusal ve uluslararası standartlara uyum sağlanması gerekmektedir.

- Uluslararası Standardizasyon ve Uyum:

Uluslararası standardizasyonun sağlanması ve dalış turizmi işletmelerinin bu standartlara uygun çalışmasının zorunlu hale getirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Mevcut standartların güncellenmesi ve denetim süreçlerinin sıklaştırılması önerilmiştir.

- Yönetmeliklerin Güncellenmesi:

Dalış sektöründe spor kulüpleri ile turistik dalış merkezlerinin ayrıştırılabilmesi için mevzuat düzenlemelerinin yapılması gerekliliği ifade edilmiştir.

Sportif faaliyetlerin, rekreasyonel turizm aktiviteleri olarak yeniden tanımlanması gerektiği belirtilmiştir.

- Belgelendirme ve Akreditasyon:

Dalış merkezlerinin, belgelerini sadece belirli bir kuruluştan değil, akredite edilmiş ulusal veya uluslararası kuruluşlardan alabilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

- Denetim ve İzleme Sistemleri:

Dalış faaliyetlerinin uluslararası standartlara uygunluğunu sağlamak amacıyla dijital izleme ve denetim sistemlerinin geliştirilmesi önerilmiştir. Bu, dalış noktalarının daha güvenli hale getirilmesine katkı sağlayabilir.

- Eğitim ve Farkındalık:

Uluslararası standartlara uygunluğun sürdürülebilir olması için dalış eğitmenleri ve sektör çalışanlarına yönelik eğitim programlarının geliştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

3.4. DALIŞ İŞLETMELERİNDE GİRİŞİMCİ YA DA YENİLİKÇİ TEKNOLOJİK UYGULAMALARA GEÇİLMESİ

İşletmelere, kurumlarca kaynak ve kredi desteğinin sağlanması önemlidir. Dalış kayıtlarının ve kaza bildirimlerin elektronik ortamda yapıldığı bir yazılım çalışması yapılması gerekmektedir. Ayrıca dalış merkezlerinden akıllı teknoloji envanterlerinin yapılması, 360 derece sanal dalış deneyimlerinin VR teknolojisi ile uygulamaların geliştirilmesi ve akıllı teknolojiler kullanılarak, dalış bölgelerindeki çevre koşulları ve canlı yaşamın takibi sağlanması değerlendirilmelidir.

- Dijitalleşme ve Yazılım Çözümleri:

Dalış kayıtlarının ve kaza bildirimlerinin elektronik ortamda yapılmasına olanak sağlayacak bir yazılım geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu yazılımın hem kayıtları düzenli tutması hem de kaza yönetiminde hızlı hareket etmeyi sağlaması önerilmiştir.

Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA) ve Deniz Ticaret Odası gibi kurumların, dalış merkezlerinin dijitalleşme süreçlerine destek sağlaması gerektiği ifade edilmiştir.

- VR ve Sanal Dalış Uygulamaları:

360 derece sanal dalış deneyimlerinin VR teknolojisi ile geliştirilmesi ve bu teknolojilerin uluslararası tanıtım fuarlarında kullanılması önerilmiştir. Bu sayede potansiyel turistlerin ilgisinin çekilmesi planlanmaktadır.

Dalış merkezlerine VR gözlüklerle sunulabilecek dalış simülasyonlarının geliştirilmesi, dalış yapamayan bireyler için alternatif bir deneyim sunabilir.

- Akıllı Teknolojiler ve İzleme Sistemleri:

Akıllı teknolojiler kullanılarak dalış bölgelerindeki çevre koşullarının ve canlı yaşamın takibinin yapılması gerektiği belirtilmiştir. Bu sistemler, çevresel verilerin toplanması ve dalış noktalarının korunması açısından önemlidir.

GPS ve canlı izleme cihazlarının dalış merkezleri tarafından kullanımı teşvik edilmeli, bu cihazlarla dalış noktalarındaki güvenlik artırılmalıdır.

- Kaynak ve Destek Sağlanması:

İşletmelerin yeni teknolojilere geçiş yapabilmesi için devlet ve özel sektör tarafından finansal destek sağlanması önerilmiştir. Özellikle dış kaynaklı fonların bu süreçte önemli bir rol oynayacağı belirtilmiştir.

- Envanter ve Teknoloji Yönetimi:

Dalış merkezlerinden akıllı teknoloji envanterlerinin oluşturulması ve bu envanterin sektördeki paydaşlarla paylaşılması önerilmiştir.

Çevre dostu ekipmanların kullanımı ve maliyetlerini karşılamak için ekonomik teşviklerin uygulanması gerektiği belirtilmiştir.

3.5. DALIŞ TURİZMİ ÜRÜNLERİ İLE İLGİLİ ÜRÜN ÇEŞİTLİLİĞİNİN ARTIRILMASI

Yeni ürünlerin geliştirilmesi gerekmektedir (hikaye ürünü, serbest dalış, snorkell dalışları, apnea dalışları, mağara dalışları ve Afkule dalışları vb.).

- Yeni Ürün Çeşitlilikleri:

Hikaye ürünü dalışları, mağara dalışları, apnea dalışları gibi ürünlerin yanı sıra, dalgıç ressamların eserlerinin sergilendiği sualtı sanat etkinlikleri gibi yenilikçi konseptler önerilmiştir.

Özellikle Fethiye'deki Mavi Mağara ve Afkule gibi bölgeler, özellikli ürünler olarak tanıtılarak pazarlanabilir.

- Sürdürülebilirlik ve Doğa Temelli Ürünler:

Ekolojik yapıyı bozmadan organik malzemelerle sualtı macera parkurları oluşturulabilir.

Şnorkelli yüzme gibi daha erişilebilir ve ekonomik aktiviteler ticari olarak çeşitlendirilebilir.

- Eğitim ve Uzmanlık Alanları:

Dalış eğitimlerinde uzmanlık programlarının artırılması önerilmiştir. Örneğin, batık dalışı uzmanlığı, balık türleri uzmanlığı gibi spesifik eğitimler hem ürün çeşitliliğini artırabilir hem de sürdürülebilir bir pazar oluşturabilir.

Performansa dayalı ve zamana bağlı olmayan bir eğitim sistemi geliştirilmesi önerilmektedir.

- Uluslararası Rekabet ve Tanıtım:

Türkiye'deki dalış noktalarının uluslararası pazarda daha cazip hale getirilmesi için tanıtım çalışmalarının artırılması gerektiği belirtilmiştir.

Tarihi batıkların ve çevre güzelliklerinin öne çıkarıldığı dijital haritalar oluşturulabilir.

- Ticari Dalış Modelleri:

Dalış aktivitelerinin anıya ve farkındalığa dayalı ürünlere dönüşmesi gerektiği belirtilmiştir. Örneğin, dalgıçların keşfettikleri bölgelerde koleksiyon oluşturabilecekleri programlar hazırlanabilir.

C) ÇALIŞTAYDA EMEĞİ GEÇENLER

MASA BAŞKANLARI

Prof. Dr. Ertan ERCAN	MSKÜ Su Ürünleri Fakültesi
Prof. Dr. Gökhan AYZALAR	MSKÜ Turizm Fakültesi
Doç. Dr. Ayşe ÇELİK YETİM	MSKÜ Fethiye İşletme Fakültesi
Doç. Dr. Hasan CERİM	MSKÜ Su Ürünleri Fakültesi
Doç. Dr. Senem YAZICI YILMAZ	MSKÜ Turizm Fakültesi
Dr. Öğrt. Üyesi Anıl GÜLŞAHİN	MSKÜ Sualtı Uygulama ve Araştırma Merkezi
Dr. Öğretim Üyesi Emine YILMAZ	MSKÜ Turizm Fakültesi
Dr. Serkan ERGÖZEN	MSKÜ Tıp Fakültesi

RAPORTÖRLER

Haşim AYTUĞLU	MSKÜ
İrem KÜÇÜKALİ	MSKÜ
Nebiya FEATHERSTONE	MSKÜ
Nihan İYİBİLİR	MSKÜ
Öykü DURAN	MSKÜ
Rukiye KURT	MSKÜ
Ulaş KILIÇARSLAN	MSKÜ
Yusuf Doğukan KAMACI	MSKÜ

MASA KATILIMCILARI

Elçin Şimşek ÖNCÜ	KTB Yatırım İşletmeler Genel Müdür Yardımcısı
Umut GÖRGÜLÜ	Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler GM
Güven Deniz APAYDIN	Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler GM
Şule AKTÜRK ALKAN	KTB Daire Başkanı
Onur MERAL	KTB Daire Başkan V.
Seda İMAMOĞLU	KTB Kültür ve Turizm Uzmanı
İrem SAVAŞ	KTB Kültür ve Turizm Uzmanı
Serhan SARI	TGA
Asutay AKBAYIR	TGA Dalış Turizmi Danışmanı
Tahsin CEYLAN	Dalış eğitmeni Sualtı Fotoğrafçısı
Aşkın CAMBAZOĞLU	Aşkın Diving (Bodrum)
Mehmet AVCU	SeaHorseDiving (Fethiye)
Önder DİKTAŞ	Fethiye Diving Center (Fethiye)
Savaş YAPMAN	Best Diving Center (Fethiye)

Serkan ÇELEN	Best Diving Center (Fethiye)
Ahmet YENER	Elite Diving Center (Fethiye)
Yaşar YILMAZ	DiversDelight Ölüdeniz (Fethiye)
Ahmet DURMAZ	J Dalış (Marmaris) - İMEAK Deniz Ticaret Odası Marmaris Şubesi
İlkay ŞİMŞEK	Marmaris Belediyesi
Okan USLU	Marmaris Belediyesi
Tuncer Mustafa UYSAL	Happy Divers (Marmaris)
Saadettin Alper ERZEYBEK	SADOS Dalış Merkezi (Datça)
Ahmet YAŞAR	İMEAK Deniz Ticaret Odası Bodrum Şubesi
Onur UGAN	İMEAK Deniz Ticaret Odası Fethiye Şubesi
İlkay TUGAY	İMEAK Deniz Ticaret Odası Fethiye Şubesi
İpek BAYRAKTAR SAPMAZ	İMEAK Deniz Ticaret Odası Fethiye Şubesi
Damla AVCI İŞYAR	İMEAK Deniz Ticaret Odası Fethiye Şubesi
Osman ÇIRALI	Fethiye Ticaret ve Sanayi Odası
İrem KARACAN	Fethiye Ticaret ve Sanayi Odası
Ramazan Sıtkı GÜMÜŞHAN	Fethiye Ticaret ve Sanayi Odası
Halime OK	Fethiye Belediyesi
Mustafa DEMİR	TÜRSAB Bodrum
Özgen UYSAL	TÜRSAB Fethiye
Şenay TOKMAK	TÜRSAB Marmaris
Deniz TURGUT	MSKÜ
Doç. Dr. Onur AKBULUT	MSKÜ Fethiye İşletme Fakültesi
Saffet DÜNDAR	Fethiye Turizm Danışma Bürosu
Nuri YAZGAN	Marmaris Turizm Danışma Bürosu
Özcan CAMBAZ	Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü
Namık İLHAN	Köyceğiz Turizm Danışma Bürosu
Sait DOĞAN	Muğla Büyükşehir Belediyesi
Sinem KIN	Muğla Büyükşehir Belediyesi
Emre DÖN	Tarım ve Orman İl Müdürlüğü
Erdinç KILIÇ	Tarım ve Orman İl Müdürlüğü
Süleyman DONBALOĞLU	Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
Ersin KARA	Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
Mustafa ALPARS	DEGAK Özel Tim Komutanlığı
Hüseyin KİGO	DEGAK Özel Tim Komutanlığı
Doğan ÖZER	DEGAK Özel Tim Komutanlığı

Dilan KÖYAĞASIOĞLU	Bodrum Sualtı Arkeoloji Enstitüsü (INA)
Orkan KÖYAĞASIOĞLU	Bodrum Sualtı Arkeoloji Enstitüsü (INA)
Tuba EKMEKÇİ LITTLEFIELD	Bodrum Sualtı Arkeoloji Enstitüsü (INA)
Emre SAVAŞ	Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi
Selen CAMBAZOĞLU	Bodrum Deniz Müzesi
Işıl ARSLAN	Akdeniz Koruma Derneği
Doç. Dr. Harun ÖZDAŞ	Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Nilhan KIZILDAĞ	Dokuz Eylül Üniversitesi
Ünsal AYDEMİR	EGM Dalgıç Polis (Kurbağa Adam)
Serkan KAPTAN	EGM Dalgıç Polis (Kurbağa Adam)
Ömer ÇINAR	Liman Bölge Başkanlıkları Bodrum
Serpil ÖNEMLİ	Fethiye/Göcek Liman Başkanlığı
Hande SAVAŞ	Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi
Tolga PAT	Kuşadası Dalış Merkezi
Yusuf KARTAL	Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı
Erhan ONAT	Kanyon Diving (Kaş)
Murat DRAMAN	Dragoman Dalış Merkezi (Kaş)
Rıza BİRKAN	Teknik Dalış Eğitmeni
Yasemin ERYILMAZ	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
Mehmet Yasin KARTAL	Güney Ege Kalkınma Ajansı
Onur ATILGAN	Güney Marmara Kalkınma Ajansı
Mehmet BİLEN	Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı
Korhan MANGIR	İzmir Kalkınma Ajansı
Menal ZÜBARIOĞLU	Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı
Hasip HAYIRLIOĞLU	Çukurova Kalkınma Ajansı
Cüneyt ÜNVER	Sarıgerme Diving

ÇALIŞTAY'IN HAZIRLANMASI ve RAPORLANMASI

Murat SARI – Muğla Vali Yardımcısı

Doç. Dr. Buket BALLIEL ÜNAL – Muğla Valiliği, AB ve Dış İlişkiler Proje Ofisi

Aslı YÖRÜK – Muğla İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Ece GÖLÜKÇETİN – Güney Ege Kalkınma Ajansı

Mehmet SERT – Güney Ege Kalkınma Ajansı

D) ÇALIŞTAY GÖRÜNTÜLERİ

Protokol Katılımcıları

Muğla Valisi Dr. İdris AKBIYIK

Güney Ege Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri Ümit GÜLYAĞI

Muğla İl Kültür ve Turizm Müdürü Hüseyin TOPRAK

Açılış Konuşmalarından Görüntüler

Dalış eğitmeni Sualtı Fotoğrafçısı Sn. Tahsin CEYLAN'ın Valimize Hediye Takdimi

TGA Dalış Turizmi Danışmanı Sn. Asutay AKBAYIR

İMEAK Deniz Ticaret Odası Fethiye Şubesi Başkanı İlkay TUGAY

Çalıştay Masalarından Görüntüler

Çalıştay Masalarından Görüntüler

Çalıştay Masalarından Görüntüler

Çalıştay Masalarından Görüntüler

Çalıştay Masalarından Görüntüler

Çalıştay Masalarından Görüntüler

Çalıştay Masalarından Görüntüler

Çalıştay Masalarından Görüntüler

Çalıştay Masalarından Görüntüler

Çalıştay Masalarından Görüntüler

Çalıştay Masalarından Görüntüler

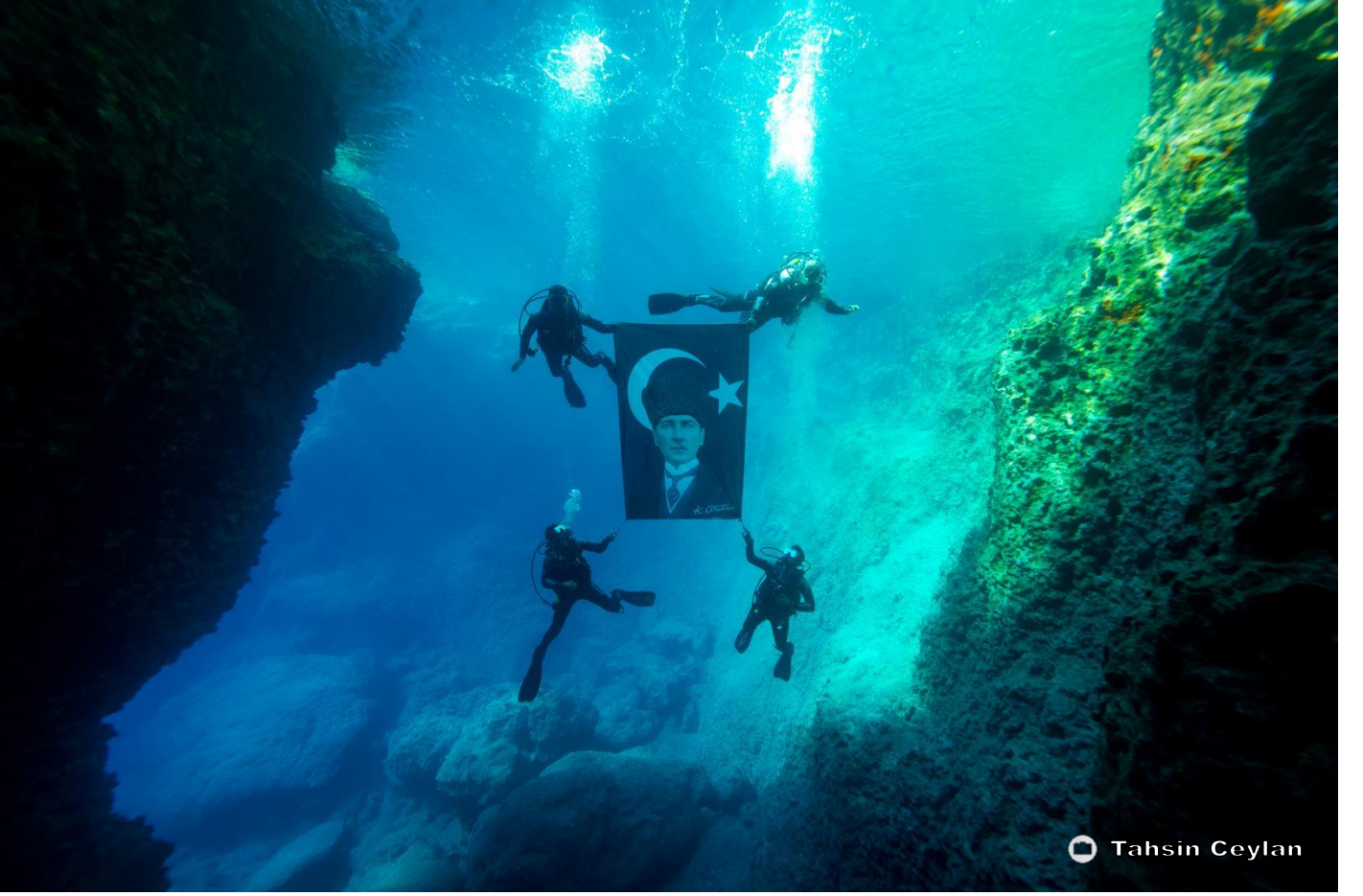
Çalıştay Masalarından Görüntüler

Çalıştay Masalarından Görüntüler

Çalıştay Hazırlama ve Raporlama Ekibi

Tahsin Ceylan

10 Kasım 2024 Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK'ü Anma Sualtı Dalış Etkinliği

Tahsin Ceylan

10 Kasım 2024 Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK'ü Anma Sualtı Dalış Etkinliği

10 Kasım 2024 Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK'ü Anma Sualtı Dalış Etkinliği

10 Kasım 2024 Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK'ü Anma Sualtı Dalış Etkinliği

MUĞLA DALIŞ TURİZMİ ÇALIŞTAYI RAPORU

Mustafa Kapkın

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

#YEREL
KALKINTI
HATİLESİ

